Maa- ja metsätalousministeriö
Ruokaosasto
Sanna Sihvola

Eduskunnan maa- ja metsätalousvaliokunnalle

MAA- JA METSÄTALOUSMINISTERIÖN LAUSUNTO HE 35/2018 VP HALLITUKSEN ESITYS EDUSKUNNALLE LAIKSI ALUEIDEN KEHITTÄMISESTÄ JA KASVUPALVELUISTA JA ERÄIKSI SIIHEN LIITTYVIKSI LAEIKSI

Maa- ja metsätalousministeriö on vastaanottanut eduskunnan maa- ja metsätalousvaliokunnan kutsun asiantuntijan kuulemisesta valiokunnassa. Maa- ja metsätalousministeriö kiittää mahdollisuudesta tulla kuulluksi viitteessä mainitussa asiassa ja toteaa seuraavaa:

Käsiteltävänä olevalla hallituksen esityksellä eduskunnalle säädettäisiin laki alueiden kehittämisestä ja kasvupalveluista ja laki kasvupalveluiden järjestämisestä Uudenmaan maakunnassa sekä niiden yhteinen voimaanpanolaki, jolla kumottaisiin laki alueiden kehittämisestä ja rakennerahastotoiminnan hallinnoinnista. Maakuntien liittojen alueiden kehittämistä koskevat tehtävät siirrettäisiin perustettaville maakunnille pääosin nykyisen kaltaisina. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten sekä työvoima- ja elinkeinotoimistojen työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalan tehtävistä valtaosa siirrettäisiin maakunnille maakunnallisina kasvupalveluina järjestettäväksi. Pääkaupunkiseudun erityistarpeet otettaisiin huomioon säätämällä Uudenmaan kasvupalvelut järjestävästä kuntayhtymästä.

Nykyisin maakuntien liittojen alueiden kehittämisen tehtävät siirrettäisiin perustettaville maakunnille pääosin nykyisen kaltaisina. Esityksen mukaan alueiden kehittämistä koskevaan sääntelyyn ei esitettäisi merkittäviä sisällöllisiä muutoksia. Alueiden kehittäminen jatkuisi eri hallinnonalojen, alueiden, paikallisen tason ja muiden toimijoiden yhteistyönä. Vastuu alueiden kehittämisestä olisi maakunnilla ja kunnilla alueillaan. Valtio vastaisi valtakunnallisesta alueiden kehittämisestä. Valtion ja maakuntien yhteistyötä toteutettaisiin jatkossa vuosittain järjestettävillä alueiden kehittämisen keskusteluilla. Keskusteluissa käsiteltäisiin alueiden kehittämisen tavoitteita ja toimeenpanoa. Omalta osaltaan ne tuottavat aineistoa maakuntalain 13 § tarkoitettuihin neuvotteluihin.

Aluekehittämisjärjestelmän ja kasvupalveluiden hallinnon uudistaminen on iso ja merkittäviin muutoksiin tähtäävä hanke. Maa- ja metsätalousministeriö toteaa, että kestävän kasvun edistäminen on tavoitteena luonnollisesti monilla eri toimijoilla ja toimintaohjelmilla.

Lain soveltamisala

Alueiden kehittäminen on laaja-alaista, vuorovaikutukseen perustuvaa ja monitasoista toimintaa maan eri osien kehittämiseksi. Vakiintuneesti aluekehittämiseen vaikuttavat useat yhteiskuntapolitiikan osa-alueet elinkeinot ja työllisyys, maaseudun kehittäminen, hyvinvointi, osaaminen, kulttuuri, elinympäristö, saavutettavuus ja turvallisuus. Lakiehdotus sisältää uuden osa-alueen kasvupalvelut, mukaan lukien kotouttaminen.

Valtioneuvoston ohjesäännön mukaisesti työ- ja elinkeinoministeriö vastaa aluekehittämisestä ja maa- ja metsätalousministeriö maaseutu- ja saaristopolitiikasta. Maa- ja metsätalousministeriö pitää tärkeänä, että aluekehittämisestä puhuttaessa huomioidaan eri alueet: maaseutualueet, saaristot ja kaupungit.

Maa- ja metsätalousministeriö pitää hyvänä, että hallituksen esityksen 1 §:ssä on määritelty lain soveltamisala selkeästi. Esityksellä on tarkoitus uudistaa työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalan voimassa olevaan sääntelyä. 1 §:n perusteluissa on kuvattu hyvin eri käsitteiden sisältö: maa- ja metsätalousministeriön hallinnoimat Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahasto, Euroopan maatalouden tukirahasto ja Euroopan meri- ja kalatalousrahasto eivät kuulu Euroopan unionin rakennerahastoihin. Em. rahastojen hallintoviranomainen on maa- ja metsätalousministeriö. 1.1.2019 perustettava Ruokavirasto (HE 8/2018 vp) vastaa maaseuturahaston ja maataloustukirahaston toimeenpanosta ja tehokkaasta hallinnoinnista, muun muassa näihin rahastoihin liittyvien maakunnille siirtyvien maksajavirastotehtävien hoidosta.

Lain soveltamisala ei koske maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalan rahastojen toimeenpanoon liittyviä tehtäviä. Näitä rahastoja ovat Euroopan maaseuturahasto, maatalouden tukirahasto sekä meri- ja kalatalousrahasto.

Maa- ja metsätalousministeriö pitää tärkeinä esityksen 4 §:n alueiden kehittämisen tavoitteita. Pykälän 2 momentin mukaan alueiden kehittämisen tavoitteena olisi mm. vähentää alueiden välisiä ja sisäisiä kehityseroja ja kannustaa käytettävissä olevien voimavarojen täysimääräiseen käyttöönottoon kestävällä tavalla. Maa- ja metsätalousministeriö katsoo tämän olevan erittäin tärkeää koko Suomen erilaisten alueiden erilaisten voimavarojen hyödyntämiseksi sekä siten kestävän kasvun ja hyvinvoinnin edistämiseksi.

Alueiden kehittämisen tavoitteet

Alueiden kehittämiselle on listattu 4 §:ssä kuusi tavoitetta, jotka ovat kannatettavia ja tärkeitä: vahvistaa alueiden uudistumista, tasapainoista kehittymistä, kilpailukykyä sekä talouden kestävää kasvua. Tavoitteena on vähentää alueiden välisiä ja sisäisiä kehityseroja ja kannustaa käytettävissä olevien voimavarojen täysimääräiseen käyttöön kestävällä tavalla. Tavoitteet vahvistavat koko Suomen, sen eri alueiden potentiaalin hyödyntämistä ja siten kestävää kasvua ja hyvinvointia.

Esityksen 4 §:n 2 momentin 6) kohdan mukaan alueiden kehittämisen tavoitteena on parantaa elinympäristön laatua, kestävää alue- ja yhdyskuntarakennetta sekä saavutettavuutta. Maa- ja metsätalousministeriö toteaa, että maaseudulla yhtenä kasvun esteenä koetaan kaavoitus ja se, että yritystoiminnan edellyttämään rakentamiseen saattaa olla vaikea saada lupia.

Alueiden kehittämisen keskustelut

Valtio ja maakunnat keskustelisivat jatkossa vuosittain alueiden kehittämisen tavoitteista ja toimeenpanosta. Kyse on valmistavasta kumppanuusmenettelystä, jossa ei tehdä sitovia ratkaisuja tai päätöksiä. Keskustelut koskevat horisontaalisia teemoja, jotka nousevat maakuntien ja eri hallinnonalojen esiin nostamiin, keskeisesti ennen kaikkea alue-kehittämispäätökseen liittyviin aiheisiin. Näitä voivat olla esim. saavutettavuus, digitalisaatio, maaseudun ja kaupungin vuorovaikutus, kumppanuus. Keskusteluiden johtopäätökset ovat osaltaan maakuntalain 13 § neuvotteluiden valmistelun aineistoa.

Maa- ja metsätalousministeriö toteaa, että edelleen valtioneuvoston ohjesäännön mukaisesti jokaisella hallinnonalalla on vastuu yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteidensa edistämisestä ja siten näihin liittyvästä substanssivalmistelusta maakuntalain 13 §:ssä tarkoitettuihin neuvotteluihin. Maa- ja metsätalousministeriö arvioi, että eri hallinnonalojen keväällä 2018 toteuttamat simuloinnit maakuntien ja valtioneuvoston uudenlaisesta vuoro-vaikutuksesta ovat selkeyttäneet eri prosessien suhdetta toisiinsa.

Yhteensovitus maakunnassa

Maa- ja metsätalousministeriö katsoo, että maakuntavaltuuston olisi luontevaa päättää tarvittavien strategioiden painopisteistä ja linjauksista. Maaseuturahaston hanke-, yritys ja rakennetukina rahoitettavat päätökset voidaan tehdä ainoastaan Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelmassa hyväksyttyjen valintakriteereiden perusteella, joten niiden täytyy jatkossakin olla viranomaispäätöksiä. Jatkossa maakunnan yhteistyöryhmä, kuten nykyisinkin, on luonteva eri toimet koordinoiva elin, mutta maaseuturahaston asioissa se ei sovi suoraan tuensaajia koskevaksi päätöksentekoelimeksi. Maksajavirastotehtävien kokonaisuuteen kuuluvat säädökset sisältyvät hallituksen esitykseen (HE 14/2018 vp).

Kasvupalvelut

Esityksen kasvupalveluita koskevista ehdotuksista maa- ja metsätalousministeriö painottaa laadukkaiden kasvupalveluiden saatavuutta myös harvaan asutuilla seuduilla. Esityksestä ei selviä yksityiskohtaisesti, miten palvelun laatu määritellään. Esityksen 19 §:ssä viitataan työttömiin. Oletettavasti myös työssä käyvät hakevat uusia tehtäviä ja tarvitsevat kasvu-palveluja.

Pykälässä 21 kuvataan kasvupalveluiden yhteensovittaminen. Maa- ja metsätalous-ministeriö toteaa, että maaseudun yritys- ja hankerahoitus eivät kuulu kasvupalveluiden käsitteeseen, mutta pitää tarkoituksenmukaisena, että tulevissa maakunnissa edelleen jatketaan eri rahoituksien hyvää yhteensovittamista asiakkaiden tarpeiden mukaisesti. Kasvupalveluiden roolista on alueilla vielä paljon epäselvyyksiä, joten siitä tiedottaminen pitää olla täsmällistä ja muiden hallinnonalojen vastuut ja toiminta huomioivaa.

Yhteiskunnalliset vaikutukset

Esityksen yhteiskunnallisissa vaikutuksissa (luku 4.3) on arvioitu esityksen vaikutuksia erilaisiin alueisiin. Maa- ja metsätalousministeriö pitää tärkeänä erilaisten aluetyyppien (maaseutu, saaristo ja kaupungit) ominaispiirteiden huomioon ottamista ja nostaa esille maaseutuvaikutusten arvioinnin hyödyt lain toimeenpanossa ja seurannassa.

Edelleen esityksen yhteiskunnallisissa vaikutuksissa kiinnitetään huomiota saavutettavuuteen. Erityisesti pitkien etäisyyksien maakunnissa Itä- ja Pohjois-Suomessa on erityisen tärkeää ottaa huomioon julkisten verkkopalvelujen toimivuus. Viestintäviraston mukaan tällä hetkellä nopea 100 megatavun laajakaista on tarjolla vain noin 54 prosenttiin Suomen kotitalouksista. Erityisesti harvaan asutuilla seuduilla tilanne on usein vielä heikompi. Maa- ja metsätalousministeriö kiinnittää huomiota, että palvelujen digitalisointi edellyttää nopeaa laajakaistayhteyttä tasavertaisesti eri puolille Suomea sekä kansalaisilta kykyä ja osaamista sähköisten palveluiden käyttämiseen.